
боку, а саме - викупити за кошти спонсорів наявні примірники та замовити друк додаткового накладу книги авторства Аніти Майданюк «Дітям про Кам'янець» [1], котра містить коротку історію цього прекрасного древнього міста Поділля, викладену у цікавій, доступній для дітей формі, з гарними ілюстраціями, та подарувати кожній дитині шкільного віку з родин тимчасово переміщених осіб, які завітали до Кам'янця (шляхом надання оголошення про таку можливість для родин біженців, з уточненням: для учасників екскурсій). А для дорослих відвідувачів міста найкращим сувеніром під час екскурсії був би короткий складаний путівник по м.Кам'янцю-Подільському з планом міста, що допоможе краще орієнтуватися на місцевості, знайти найкоротші маршрути з центру міста до Національного історико-архітектурного заповідника («Старе місто») та до Старого та Нового замків («Стара фортеця»). Знову ж таки тут потрібна допомога спонсорів, яких у Кам'янці, впевнені, не забракне. Прикладом може бути Дмитро Зволейко, видавець, один із фундаторів друкарської справи на Поділлі, директор підприємства «Видавництво Абетка – Світ», який видав тисячі книжок, серед яких чільне місце займають видання про рідне неповторне місто Кам'янець-Подільський [3]. Сподіваємось, що наведені пропозиції та рекомендації стануть в нагоді багатьом містам і селам України, зокрема Центральної та Західної, що відчувають нині в умовах російської агресії значний вплив вимушено переміщених осіб. Разом з тим, це є приклад можливостей розвитку волонтерського туризму в Україні в умовах воєнного стану та залучення студентів туристичних фахів до цих процесів, а в подальшому, після перемоги – і до відновлення туристичної галузі в країні.

Література:

1. Майданюк А. Дітям про Кам'янець. Кам'янець-Подільський: В-во Абетка, ФОП Сисин Я.І. 2015.-44 с., іл.
2. Смирнов І.Г., Любіцева О.О. Розвиток Кам'янця на Поділлі, як комплексної туристичної дестинації: ресурси культурно-пізнавального, національно-патріотичного, містичного та меморіального туризму. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. Вип. 4 (81). 2021.- С. 47-55.
3. Юрков В., Юркова Г. 7 чудес Кам'янця на Поділлі (дійсність і легенди). Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2011.- 56 с.

Жанна БУЧКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО УРБІЦИДУ

В результаті повномасштабної російської агресії 2022 р. українські поселення зазнали значних руйнувань. Такої жорстокої атаки європейські міста не знали з часів 2-ої Світової війни. Знищуються житлові будинки разом з їхніми мешканцями, освітні заклади та лікарні, об'єкти критичної інфраструктури, підприємства, історична забудова, пам'ятники, храми. Шкода, заподіяна українським містам, оцінюється сотнями мільярдів гривень, а особливо непоправними втратами є людські життя.

Визначальна риса стратегії російської армії - жорстокість до міст та містян, що узагальнюється поняттям «урбіцид» (лат.: urbs: місто + латиниця: caedere різати, вбивати), яке трактується як «насильство над містом». Термін вперше вжив Майкл Муркок у 1963 р., пізніше він використовувався критиками реструктуризації міст 1960-х рр. у США. В Україні питання військового урбіциду перебувають у фокусі уваги географів К. Мезенцева, Р. Сливки та ін. [2, 3]. Цьому було присвячено низку наукових заходів: онлайн-форум «Геостратегія України у ХХІ столітті» (1.04.2022), Весняний семінар з суспільної географії (19.05.2022), онлайн-дискусія «Україна після урбіциду: відновлення міст і громад» (7.10.2022), організованих Інститутом географії НАН України та Київським національним університетом імені Тараса

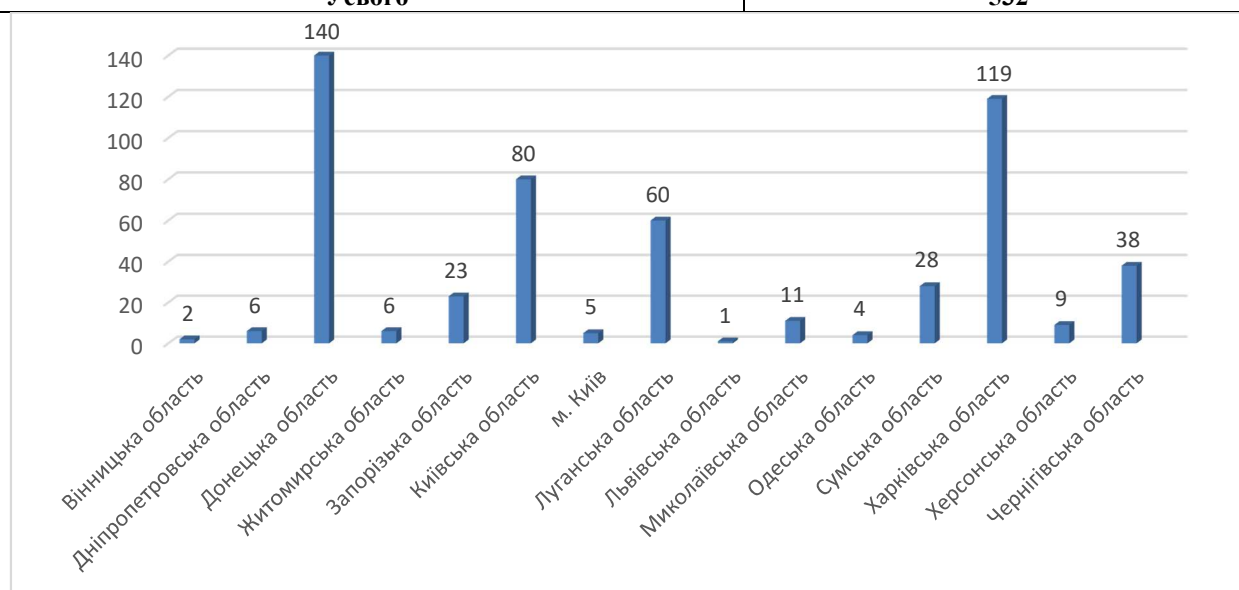
Шевченка.

Військовий урбіцид – це руйнування будівель, міських районів, знищення культурної спадщини міст, включаючи публічні простори, міські квартали, культові та релігійні споруди, як спроба «стерти історію». Початком масового військового урбіциду в Україні стало 24 лютого 2022 року. За понад 7 місяців повномасштабної війни знищено 532 об’єкти культурної спадщини у 15-ти адміністративних регіонах України (Табл. 1, Рис. 1).

Таблиця 1

Зафіксовані злочини військового урбіциду на території регіонів України (на 04.10.2022 р.). Джерело: [1]

№	Адміністративна одиниця	Кількість пошкоджених (зруйнованих) пам’яток архітектури, містобудування та монументального мистецтва
1.	Вінницька область	2
2.	Дніпропетровська область	6
3.	Донецька область	140
4.	Житомирська область	6
5.	Запорізька область	23
6.	Київська область	80
7.	м. Київ	5
8.	Луганська область	60
9.	Львівська область	1
10.	Миколаївська область	11
11.	Одеська область	4
12.	Сумська область	28
13.	Харківська область	119
14.	Херсонська область	9
15.	Чернігівська область	38
Усього		532

Рис. 1. Розподіл випадків військового урбіциду за регіонами України (на 04.10.2022 р.). Джерело: [1].

Серед відомих об’єктів архітектури, містобудування та монументального мистецтва найбільша частка руйнувань культурної спадщини (26 %) припадає на Донецьку область. Пошкоджено 140 пам’яток історії та культури, зокрема 99 таких об’єктів зафіксовано в м. Маріуполь. У Харківській області внаслідок військового урбіциду зазнали втрат 119 пам’яток культурної спадщини (22 %). Зокрема, зазнав руйнувань Харківський художній музей (споруда 1912 року), Національний музей Григорія Сковороди, будинок колишнього Наркомпраці 1925 р., в якому розташовується економічний факультет Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

Руйнування об'єктів культурної спадщини є воєнним злочином за Гаазькою конвенцією 1954 року. Всі злочини росіян щодо культурної спадщини України документуються, щоб згодом зруйновані об'єкти були відновлені завдяки репараціям. Паралельно Україна обговорює з партнерами створення фонду, щоб у майбутньому вони долучилися до відновлення культурних об'єктів. Список знищеної та пошкодженої російськими окупантами української культурної спадщини чималий, і, на жаль, продовжує поповнюватися.

Література:

1. Зафіксовані воєнні злочини. - Режим доступу: <https://mkip.notion.site/mkip/7be52d2803994651a23a220a8ed85f1c?v=6ea517f19a8944f9a902a50156656eea>
2. Мезенцев К. Військовий урбіцид, міська геополітика та післявоєнне відновлення міст // Онлайн-лекторій «Нові виклики географії в умовах сьогодення - 2022». - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=MН4gEEVqVXY>
3. Сливка Р. Р. Трансформація символічних ландшафтів Донбасу під час воєнного конфлікту // Місце України в європейському просторі: геопросторові риси та європейська уніфікація: матеріали всеукраїнського семінару, присвяченого Дню Європи – 2021 (18 травня 2021 р.). Тернопіль: Вектор, 2021. С. 54-60.

Ольга МАРТИНЮК, Тетяна ЄРМАКОВА

*Відокремлений структурний підрозділ
«Тернопільський фаховий коледж*

Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя»

МУЗЕЙ В ЧАС ВІЙНИ

Війна в Україні забирає не лише життя громадян, але й культурну спадщину нашого народу. Бомби руйнують школи, бібліотеки, храми. Також через окупацію значних територій більша частина музеїв повністю або частково припинила свою роботу. Та незважаючи на труднощі, музейна справа продовжує відігравати важливу роль в розвитку особистості українців.

На прикладі роботи музею при навчальному закладі можна показати значення діяльності з вивчення історико-краєзнавчої спадщини для виховання громадської позиції, патріотизму, любові до свого краю.

Центр національного та культурного відродження «Просвіта» – організаційний осередок краєзнавчої та виховної роботи ВСП «Тернопільський фаховий коледж ТНТУ ім. І. Пулюя». Музей заснований в 1990 році з ініціативи педагогічного та учнівського колективу коледжу. Викладачам й учням вдалося зібрати унікальні експонати, давні предмети побутового вжитку нашої місцевості, зразки декоративно-прикладного мистецтва, матеріали про історичні події в Україні та на Тернопільщині зокрема.

Тематична будова музею складається з розділів: «Славні сини України», «Історія України», «Народні символи», «Сльози твої, Україно», «Родовід», «Українська світлиця», «Вірування та релігійність українського народу» та «Краєзнавство».

В музеї проводились оглядові та тематичні екскурсії для учнів шкіл та гостей коледжу. Але зважаючи на події в Україні, змінилась цільова аудиторія наших відвідувачів. Навчальний заклад співпрацює з Туристично-Інформаційним центром м. Тернополя і спільно проводить оглядові екскурсії та майстер-класи для вимушено переселених громадян України в музеї коледжу. На тематичній екскурсії «Тернопільщина – маленька частинка могутньої держави» екскурсанти знайомлять гостей нашого міста з історією, культурою та традиціями нашого краю. Також в музеї активно проводились зустрічі з науковцями, які тимчасово стали мешканцями м. Тернопіль.